

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра публічного та приватного права

РОБОЧА ПРОГРАМА
Антикорупція та доброчесність

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заст. зав. кафедри П та ПП

(підпис)

Чічкань М.В.
(прізвище та ініціали)

« 27 » 08 20 25 р.

Розробник (-и): Литвиненко В.М., зав. кафедри П та ПП, к.ю.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри публічного та приватного права
(назва кафедри)

Протокол від « 27 » серпня 2025 року № 8

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

(підпис)

Чічкань М.В.
(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Вибіркова
Мова викладання	Українська
Рік навчання та семестр	2-й рік навчання, 3 семестр Освітньо-професійна програма «Право»
Викладач (-і)	Литвиненко В.М., завідувачка кафедри публічного та приватного права, к.ю.н., доцент.
Профайл викладача (-ів)	https://civil.stu.cn.ua
Контакти викладача	litvinenko.valia@stu.cn.ua

2. Анотація курсу.

Курс присвячений вивченню правових основ попередження та боротьби з корупцією, її проявами в освітньому середовищі та органах державної влади, а також висвітлення проблем дотримання вимог про доброчесність під час професійної діяльності.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Основи доброчесності

Змістовий модуль 2. Доброчесність в різних сферах

Змістовий модуль 3. Доброчесність в університеті

Навчальна дисципліна «Антикорупція та доброчесність» викладається протягом одного семестру за допомогою лекційних занять, практичних (семінарських) занять, самостійної роботи і завершується складанням диф. заліку.

3. Мета та цілі курсу.

Мета навчальної дисципліни - сформувати розуміння поняття доброчесності та доброчесних стратегій поведінки, а також посприяти засвоєнню студентами практичних навичок, які допоможуть уникати корупції в повсякденному житті та діяти доброчесно в складних, неоднозначних життєвих ситуаціях.

Завданнями вивчення дисципліни «Антикорупція та доброчесність» є:

–ознайомити студентів з історичними витоками, сутністю понять «корупція» й «доброчесність» та їх місцем в українському суспільстві;

–надати студентам цілісну систему знань про історію, сутність та складові корупції;

–сформувати розуміння важливості громадянського суспільства в запобіганні та протидії корупції;

–сформувати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію;

–сформувати розуміння важливості медіа в запобіганні та протидії корупції;

–сформувати в студентів готовність долучатися до створення й забезпечення доброчесного освітнього середовища та навчити використовувати на практиці основні інструменти залучення молоді до розбудови доброчесного суспільства.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти набуває або розширює наступні компетентності:

- здатність застосовувати набуті знання щодо попередження корупційних проявів та забезпечення вимог доброчесності у процесі практичної діяльності;

- здатність діяти на основі етичних міркувань;

- здатність працювати соціально відповідально та свідомо;

- здатність брати на себе відповідальність під час виконання професійних обов'язків.

4. Результати навчання.

Вивчення курсу формує у здобувачів вищої освіти здатність професійно підходити до вирішення проблем попередження корупції та дотримання вимог доброчесності; дозволяє не допускати конфлікту інтересів у професійній діяльності, діяти відповідно до вимог чинного законодавства; визначати наявність конфлікту інтересів, оцінювати його причини, наслідки та способи попередження.

В результаті вивчення дисципліни «Антикорупція та доброчесність» здобувачі вищої освіти повинні **знати**:

- поняття доброчесності й підходи до його визначення;

- основні теорії походження корупції, її причини та наслідки;

- вплив корупції на різні сфери життя;

- роль громадянського суспільства в запобіганні та протидії корупції;

- значення відповідальності ЗМІ та етичних аспектів створення, надання й споживання медіа;

- важливість дотримання академічної куль тури;

- права, обов'язки й можливості студентів та інше..

вміти:

- аналізувати проблеми, пов'язані з доброчесністю й корупцією в суспільному контексті, а також створювати та оцінювати
- шляхи їх вирішення;
- передбачати, виявляти та аналізувати проблеми, що стосуються доброчесності у власному житті;
- визнавати важливість доброчесності в розв'язанні проблем, із якими студенти зіткнуться в майбутньому;
- оцінювати (аналізувати) економічне обґрунтування важливості доброчесності в суспільстві (як із погляду створення
- довготермінової цінності, так і з погляду захисту цінності);
- використовувати на практиці основні інструменти участі молоді в розбудові доброчесного суспільства та інше.

5. Пререквізити.

-

6. Обсяг курсу.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	16
Семінарські заняття	14
Самостійна робота	60
Індивідуальне завдання	Контрольна робота
Всього кредитів	3

Формами проведення занять є лекційні та семінарські заняття, самостійна робота. Проведення занять згідно розкладу відбувається на парах та за допомогою платформи дистанційного навчання «MOODLE».

7. Тематика курсу.

Тематика лекційних занять

Змістовий модуль 1. Основи доброчесності та антикорупції

ТЕМА 1. Корупція на атоми: феномен корупції від історії до сьогодення

Корупція: суть та походження. Історичні витоки. Види та форми корупції. Поширеність корупції в Україні та світі.

ТЕМА 2. (Не)виправдання: чому виникає корупція? Причини.

Теорії походження корупції. Причини долучення до корупції. Загальні причини. Причини корупції в Україні. Наслідки корупції. Світовий досвід боротьби з корупцією

ТЕМА 3. Побутова корупція: рукою подати

Корупція потреби та жадібності. Що таке побутова корупція? Корупція в повсякденному житті. Методи та інструменти боротьби з побутовою корупцією.

ТЕМА 4. Антикорупційні месники: хто бореться з корупцією в Україні?

Загальний погляд на антикорупційні органи. Система антикорупційних органів в Україні. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Національна рада з питань антикорупційної політики, створена указом Президента України в 2014 році. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА).

ТЕМА 5. Сучасний вимір доброчесності

Теоретичні засади доброчесності. Доброчесність, суспільство й держава. Доброчесність та

Україна. Зв'язок між соціально-політичними умовами та доброчесністю в суспільстві. Зв'язок між доброчесністю та корупцією. Як доброчесність впливає на ефективність боротьби з корупцією. Доброчесність посадових осіб.

Змістовий модуль 2. Доброчесність в різних сферах

ТЕМА 6. Корупція та держава

Принципи доброго врядування. Корупція у сферах функціонування державної влади. Перспективи боротьби з корупцією в епоху цифровізації.

ТЕМА 7. Спільними зусиллями: як активні громадяни борються з корупцією?

Роль громадської участі в процесі боротьби з корупцією. Ознаки громадянського суспільства. Закони України, які регулюють діяльність громадських об'єднань. Залучення громадян до боротьби з корупцією: уявлення та умови.

ТЕМА 8. Четверта влада: як медіа долучаються до боротьби з корупцією?

Роль медіа в процесі боротьби з корупцією. Доброчесність медіа та загрози для доброчесності. Некорупційні прояви недоброчесності в медіа. Функції медіа в боротьбі з корупцією. Медіа як рупор пропаганди та дезінформації. Медіа та доброчесність.

ТЕМА 9. Доброчесний бізнес: міф чи реальність

Поширеність корупції в приватному секторі. Види корупції в бізнесі. Чому компанії вдаються до корупційних махінацій? Наслідки корупції. Які прийоми використовувати, аби запобігти корупції в бізнесі?

Змістовий модуль 3. Доброчесність в університеті

ТЕМА 10. Доброчесність в освіті

Доброчесність у вищій освіті: її суть та роль ЗВО в її розвитку. Шляхи розбудови доброчесності в ЗВО. Корупція як загроза доброчесності в ЗВО.

ТЕМА 11. Чужого не цурайтесь, але цитуйте: плагіат та академічна культура

Поняття плагіату та академічного плагіату. Академічний плагіат: причини та наслідки. Основні види академічного плагіату. Академічний плагіат може стосуватися всіх типів. Джерела академічного плагіату.

ТЕМА 12. Тут і зараз: як студентство змінює освітнє середовище

Права та обов'язки студентства. Студентське самоврядування. Участь студентів у процесі забезпечення якості освіти. Роль студентів у системі забезпечення якості вищої освіти. Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти. Систематичне залучення органів студентського самоврядування до забезпечення якості вищої освіти.

Тематика семінарських занять

Корупція на атоми: феномен корупції від історії до сьогодення.

(Не)виправдання: чому виникає корупція? Причини. Наслідки корупції та підходи до боротьби з нею

Сучасний вимір доброчесності.

Спільними зусиллями: як активні громадяни борються з корупцією?

Четверта влада: як медіа долучаються до боротьби з корупцією?

Доброчесний бізнес: міф чи реальність.

Доброчесність в освіті

Тематика самостійної роботи

Самостійне опрацювання окремих питань в межах тем:

Чи зможуть діджиталізація та інформаційно-комунікаційні технології перемогти корупцію? Чи можливо повністю подолати корупцію в глобальному вимірі? Як залучати громадян до боротьби з корупцією та доброчесної поведінки з точки зору теорії колективної дії? Чи можливо викоринити корупцію як феномен повністю?

Які запобіжники від корупції потрібно передбачити? Побутова корупція як проблема колективної дії. Корупція як проблема теорії «принципала-агента». Корупція потреби та жадібності. Що таке побутова корупція? Корупція в повсякденному житті. Методи та інструменти боротьби з побутовою корупцією.

Загальний погляд на антикорупційні органи. Система антикорупційних органів в Україні. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Національна рада з питань антикорупційної політики. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА). Доброчесність — необхідна складова боротьби з корупцією. Культура доброчесності в Україні. Приклади доброчесності в масовій культурі. Роль доброчесності в суспільстві. Недоброчесні практики в житті та їхні доброчесні альтернативи.

Поняття «доброго врядування» та його принципи. Зв'язок між корупцією й демократією в Україні та світі. Прояви та вплив корупції в різних державних сферах. Взаємозв'язок між рівнем корупції та добробутом громадян. Доброчесний бізнес: міф і реальність, витрати і переваги.

8. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання результатів навчання студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на семінарських заняттях, а також самостійність та своєчасність здачі виконаних індивідуальних та самостійних завдань викладачу згідно з графіком навчального процесу.		
	Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності виду індивідуальної та самостійної роботи, усної або/та письмової відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів.		
	Контрольний захід	Бали за один вид роботи	Всього балів за семестр
	Поточний контроль знань студентів		
	<i>Обов'язкові види робіт</i>		
	Присутність на занятті	0 - 1	0 – 15
	Усна відповідь	0 – 2	0 – 14
	Модульне тестування	0 - 7	0 – 21
	Виконання контрольної роботи	0 – 10	0 – 10
	<i>разом:</i>		60
	<i>Вибіркові види робіт</i>		
	Виконання вибіркового виду самостійної роботи (ЕСЕ, презентації PowerPoint, доповідь на наукову студентську конференцію, підготовка наукових публікацій тощо)	до 10 балів	0 - 10
Підсумковий контроль знань студентів			
Диф. залік	0-40	40	

		Загальна кількість балів за семестр	100
Вимоги до контр. роботи, реферування, індивідуальної роботи тощо	<p>Критерії оцінки контрольної роботи, виходячи з максимальної кількості балів, передбачених за її виконання:</p> <p>10 – 9 балів - відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач вищої освіти впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується в матеріалі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки; здобувач вищої освіти має навички користування нормативним матеріалом і вміло застосовує його при відповідях; відповідь на теоретичні запитання дає з використанням відповідної термінології, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу.</p> <p>8 – 7 балів - відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач вищої освіти допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді; орієнтується в матеріалі; здобувач вищої освіти має навички користування нормативним матеріалом.</p> <p>6 - 5 балів - здобувач вищої освіти володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у нормативній базі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.</p> <p>4 - 3 балів - здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу; відповідь не розкриває поставлених запитань чи завдань; допускає грубі помилки.</p> <p>2 - 0 балів – здобувач вищої освіти не виконав відповідного завдання або виконав його повністю неправильно.</p> <p>Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів здобувачам вищої освіти надається можливість, при необхідності, оспорити результати контрольної роботи.</p> <p>Усне опитування - включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.</p> <p>Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до всіх видів робіт.</p>		
	Семінарські заняття	<p>Рівень знань</p> <p>3 Відмінний</p> <p>2 Добрий</p> <p>1 Задовільний-мінімальний</p>	<p>Критерії оцінювання</p> <p>Здобувач вищої освіти виявляє вміння самостійно отримувати інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, вирішує практичні ситуації</p> <p>Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок</p> <p>Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих</p>

	0 балів Незадовільний	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумковий контроль знань студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового диф. заліку.</p> <p>Умовою допуску до диф. заліку є виконання всіх обов'язкових видів навчальної роботи.</p> <p>У випадку, якщо здобувач вищої освіти протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні, лабораторні роботи, має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20, тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які здобувач вищої освіти може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), то він не допускається до складання диф. заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань ЗВО НУ «Чернігівська політехніка» (https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf).</p> <p>Семестровий контроль у вигляді диф. заліку проводиться під час сесії з двома питаннями: (по 20,20 балів максимум за відповідне питання). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до підсумкової оцінки.</p> <p>У випадку повторного складання диф. заліку (за результатами нездачі) всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний залік складається з двох питань (50,50). Білети на залік знаходяться у пакеті документів на дисципліну.</p> <p>Повторне складання диф. заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.</p>	

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль за модулями

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Основи доброчесності та антикорупції	0... 16
Змістовий модуль 2. Доброчесність в різних сферах	0... 16
Змістовий модуль 3. Доброчесність в університеті	0... 10
Присутність на лекціях	0... 8
Контрольна робота	0... 10
Разом	0... 60

Підсумковий контроль

Модуль за тематичним планом дисципліни та вид контролю		Кількість балів
Результат поточного контролю		0... 60
1	Теоретичне питання	0... 20
2	Теоретичне питання	0... 20
Зважена семестрова оцінка		0... 100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проєкту (роботи), практики, атестації
90 – 100	A (відмінно)	відмінно
82-89	B (дуже добре)	добре
75-81	C (добре)	
66-74	D (задовільно)	задовільно
60-65	E (достатньо)	
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання

9. Обладнання та програмне забезпечення

Ноутбук і медіапроектор для демонстрації презентацій лекцій.

10. Політики курсу.

Політика відвідування занять та виставлення балів. Для всіх здобувачів вищої освіти відвідування лекцій і практичних занять курсу є обов'язковими, за виключення випадків пов'язаних з оформленням індивідуального графіку відвідування. Враховуються всі бали отримані в ході поточного контролю (усні відповіді, вирішення задач, написання юридичних диктантів, самостійна/індивідуальна робота, модульна тощо). Активна участь у ході практичних та лекційних занять, участь у студентських конференціях, студентських олімпіадах, підготовка наукових публікацій тощо є підставою для нарахування додаткових балів.

Недопустимі пропуски та запізнення на заняття; користування мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування; недотримання строків виконання навчально-наукових завдань тощо.

За об'єктивних причин (наприклад, карантин, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно з використанням системи «Moodle» та онлайн відео-конференцій. У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані види робіт або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання диф. заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»](#)». Повторне складання диф. заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання диф. заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»](#)». Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в особистих чи групових чатах (через вбудований форум) на сторінці курсу в

системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, винаходи, патенти, авторські свідоцтва за напрямами курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні контрольних (принципи описані у [Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»](#)). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»](#)». Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

11. Рекомендована література.

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А.Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. Київ; Таксон, 2016. 234 с.
3. Колесніков А.З. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С 122-128.
4. Академічна доброчесність : навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с.
5. Stockemer, D., LaMontagne, B., Scruggs, L. (2013). Bribes and ballots: The impact of corruption on voter turnout in democracies. International political science review 34.1: 74-90.

Інтернет-джерела.

1. Система дистанційного навчання moodle НУ «Чернігівська політехніка». <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=7748>
2. Портал доброчесності. Антикорупційний портал <https://antycorportal.nazk.gov.ua>
3. Офіційний портал Верховної Ради України парламенту України <https://www.rada.gov.ua/#>